

Двуглавият змей на разкола и световното Православие

На 6 май се навършиха четири месеца от деня, в който бе подписан „томосът“ за т. нар. автокефална „Православна църква на Украйна“. Според този томос за глава на новосъздадената структура бе назначен Епифаний Думенко, титулуван като „митрополит Киевски и на цяла Украйна“. Патриарх Вартоломей разпрати писма до предстоятелите на поместните православни църкви, в които искаше от тях да признаят тази структура за канонична църква на Украйна вместо Украинската православна църква, оглавявана от Блаженейшия Киевски митрополит Онуфрий.

През тези четири месеца нито една поместна православна църква не призна действията на патриарх Вартоломей, извършени в явно нарушение на църковните канони. Редица църкви официално заявиха несъгласието си с този акт, не признаха легализацията на разколниците и подкрепиха каноничната Украинска православна църква, начело с митрополит Онуфрий. Други отделиха време за проучване на ситуацията. Но нито една от

православните църкви по подкрепи извършеното беззаконие. Защо?

На първо място, всички знаят, че Украинската православна църква обединява мнозинството от православните вярващи в Украйна. В нея има почти 13 000 енории, повече от 200 манастира и милиони вярващи. Именно тя, а не групата разколници, получили легитимация от патриарх Вартоломей, е единствената канонична църква в Украйна, както неведнъж публично е заявявал и самият патриарх Вартоломей – за последен път през януари 2016 г. по време на Синаксиса на предстоятелите на поместните църкви.

Второ, именно Украинската православна църква начело с митрополит Онуфрий е националната Православна църква на Украйна. Това не е „руска църква“, както се опитва я окачества бившият президент Петро Порошенко. Нейните членове са граждани на Украйна, родени и израснали в своята страна, притежаващи украински паспорти и обичащи родината си. Нейният административен център е в Киев. Противно на твърденията на Порошенко, молитвите си украинската Църква отправя не за руската власт и руската армия, а за украинската власт и украинската армия. Самоуправляващата се Украинска православна църква има всички права, позволяващи ѝ да бъде национална църква на своята страна. С Московската патриаршия я свързва само духовното и историческо единство, отнасящо се към времето на Киевската Рус, но никаква административна, финансова или друга зависимост от Москва не съществува.

Трето, на всички е известно, че схизматичната общност, която бе легализирана от патриарх Вартоломей, е конгломерат от две различни групи, като нито едната от тях не притежаваше канонична йерархия в момента на признаването си от Константинопол. Едната група – т. нар. „Киевска патриаршия“ – е оглавявана от човек, чието отлъчване от Църквата е общопризнато от всички поместни православни църкви, включително и от Константинополската. Начело на другата група стоеше лице, което никога не е имало не само епископско, но дори и свещеническо ръкоположение. Народът нарича тези хора „самосвяти“. Признаването на тази лъже-йерархия бе извършено без необходимото проучване на нейния произход и дори без формално повторно ръкоположение. То стана единствено въз основа на едноличната воля на патриарх Вартоломей.

Четвърто, дори след получаването на „томоса“ разколническата общност продължава да демонстрира пълен каноничен хаос, нарушаване на всички църковни правила. Тази общност, самоназоваваща се „Православна църква на Украйна“, има двама глави с почти еднакви титли. Единият се нарича

„митрополит Киевски и на цяла Украйна“, а другият – „патриарх Киевски и на цяла Русия-Украйна“. Първият е за външна употреба, а вторият – за вътрешна. Но именно вторият, а не първият управлява „Киевската митрополия“. Ето едно негово неотдавнашно изявление: „ПЦУ е призната официално от Вселенския патриарх. Но в Украйна съществува Киевска патриаршия. Защото нас не ни задоволява статутът на митрополия. Ние съществуваме повече от 25 години като патриаршия. Патриарсите ни са избирани от народа. Аз съм третият от тях. Преди мен бяха патриарх Владимир и патриарх Мстислав. Патриарси, не митрополити! Ето защо за Украйна ние сме патриаршия. А за външния свят, т.е. за православния свят ние сме Киевска митрополия“. Може ли една такава „двуглава ламя“ да бъде призната от когото и да било в световното Православие?

Пето, разколът демонстрира пълна духовна и канонична несъстоятелност. Клаузите на „томоса“ подлежат на двусмислено тълкуване и са неизпълними. Например, в „томоса“ е казано, че „Православната църква на Украйна“ не включва енории извън пределите на Украйна. Но от гледна точка на лъжепатриарха Филарет Денисенко тези енории не могат да напуснат т. нар. „Киевска патриаршия“: „Ние не можем да ги принудим, но не можем и да ги отхвърлим. Доколкото те не искат да се отделят от нас, ние ги приемаме за свои“. По този начин „двуглавата ламя“ не може да няма и двойно счетоводство. За вътрешна употреба тя си остава „Киевска патриаршия“ с мрежа от чуждестранни енории, а за външна – „Киевска митрополия“ без енории.

Шесто, при подкрепата на властта, наскоро позорно загубила изборите, е иницириана и все още не е преустановена кампанията по превземане на храмовете на каноничната Украинска православна църква от привържениците на разкола. Това превземане се осъществява чрез силови методи: маскирани хора нахлуват в храмовете, пребиват вярващите, гонят свещениците от храмовете, провъзгласяват се за техни законни собственици. Как трябва да реагира на това беззаконие световното Православие? Така, както вече реагира в лицето на Александрийския патриарх Теодор, Антиохийския патриарх Йоан, Йерусалимския патриарх Теофил, които се събраха наскоро в Кипър и заедно с Кипърския архиепископ Хризостом призоваха „всички страни да работят заедно за постигането на евхаристийно единство, съставляващо пълнотата на Църквата в Исус Христос, както и за защита на вярващите, храмовете и манастирите от нападения и всякакъв род насилие, откъдето и да идва то и от каквито и причини и мотиви да е предизвикано”.

Вземайки безпрецедентното решение за легализиране на украинския разкол, патриарх Вартоломей разчиташе, че в създадената от него структура ще бъдат привлечени архиереи на каноничната Църква и че тази структура ще бъде призната от поместните Православни църкви. Не се случи обаче нито едното, нито другото. „Блицкригът” се провали. Вместо да излекува разкола, патриарх Вартоломей само го задълбочи, предизвиквайки справедливо отхвърляне на действията си от страна на световното Православие. И ако преди, бидейки „първ между равни”, той имаше ръководна и обединяваща роля в семейството на Поместните православни църкви, то сега, обявявайки се за „първ без равни”, той се самоунищожава като ръководен център.

И следователно съвсем естествено е предстоятелите на поместните Православни църкви да търсят нови форми за взаимодействие. И първата лястовица бе срещата на четиримата предстоятели в Кипър. В заключителния документ на срещата се казва: „След съобщението на Блаженейшия Кипърски архиепископ Хризостом за посредническата инициатива, която е предприел, тримата предстоятели се съгласиха с нея, така че Негово Блаженство ще продължи да се занимава с това в името на единството на Православната църква”.

Какво означава това? Това означава, че при липса на ръководен център в лицето на „първия между равните”, Православните църкви ще се опитат да създадат друг център на взаимодействие. В условията, когато първият според диптиха фактически се самоотстранява и самоизолира, координатор

на общоправославните усилия за преодоляване на разкола и безредието може да стане и вторият, и третият, и четвъртият, и десетият – онзи, на когото поместните православни църкви възложат тази мисия като притежаващ необходимата за това мъдрост и смирение, без да претендира за първенство и господство.

Когато през V в. Константинополският патриарх Несторий изпадна в ерес, на Третия вселенски събор Александрийският патриарх Кирил изигра решаваща роля в осъждането на тази ерес. Когато през XV в. Константинополският патриарх сключи уния с Рим, другите източни патриарси не признаха този акт. Сега, когато Константинополският патриарх Вартоломей застава на страната на разкола, световното Православие не се оказва в никакъв случай обезглавено. Глава на Вселенската църква никога не е бил Константинополският патриарх. Глава на Църквата винаги е бил и остава Сам Господ Исус Христос. И ако в католическата традиция се е наложила представа за папата като викарий на Христа, Негов земен представител, то в православната традиция такова разбиране никога не е имало.

„Тъй като човекът е смъртен и не може да бъде постоянен глава на Църквата, нашият Господ Исус Христос Сам като глава държи кормилото на управлението на Църквата и я управлява посредством светите Отци“. Под тези думи през 1723 г. се подписват четиримата източни патриарси – Константинополският, Александрийският, Антиохийският и Йерусалимският. А през 1895 г. в отговор на призива на папа Лъв XIII Синодът на Константинополската църква заявява: „...Обръщайки се към отците на Вселенските събори на Църквата от първите девет века, ние се уверяваме, че никога римският епископ не е бил смятан за висш началник и непогрешим глава на Църквата, че всеки епископ е глава и предстоятел на своята местна църква и се подчинява само на съборните постановления и решенията на католическата Църква като единствено непогрешими, и че римският епископ, както свидетелства църковната история, не е съставлявал по никакъв начин изключение от това правило. Единственият вечен Началник и безсмъртен Глава на Църквата е нашият Господ Исус Христос“.

Настоящият Константинополски патриарх фактически се отказва от общоправославното учение, недвусмислено изразено в цитираните текстове, и претендира да бъде единствен непогрешим глава на Православната църква, който има право да приема оплаквания от всички поместни православни църкви, да се меси в техния живот, да ги съди и да ръководи работите им по свое усмотрение и произволение. Но тъжният опит на волунтаристичната му намеса в украинската ситуация показва, че при пълно

уважение към съществуващите институции, произтичащо от първенството по чест според диптиха, пълнотата на световното Православие отхвърля подобно превишение на пълномощията на Константинополския патриарх. Както и в миналото, то последователно отхвърля опитите на едни или други йерарси да си присвоят непринадлежащи им права.

Разколът си остава разкол, а Православието само укрепва от всички тези изпитания. Това показва примерът на Украинската православна църква, която днес върви по пътя на изповедничеството, отговаряйки спокойно и мъжествено на външните и на вътрешните предизвикателства. В своя подвиг, в своето отстояване на правдата тя има мощна подкрепа от страна на поместните православни църкви, а именно тази обединена подкрепа в крайна сметка ще излекува украинския разкол.

pravoslavie.bg